

М. Вайсберг,
С. Жадан

ДОРОЖНІЙ ЩОДЕННИК

Харків
«ФОЛІО»
2022

Я ніколи не намалював би «Дорожній щоденник», якби 24 лютого 2022 року не розпочалася війна. Цю серію я розпочав у березні й закінчив у середині травня.

Малювання стало для мене і спробою не збожеволіти, і надією хоч чимось допомогти країні, зробити свій, хай маленький, внесок у майбутнє України в обставинах, що склалися.

Зважаючи на кількість відгуків під картинками, які я регулярно викладав в інтернет, вони все-таки були комусь потрібні, окрім мене.

Малювати я почав у Польщі, у будинку моїх друзів Густава та Ганни Цесляр. Вони та Таня Кристенко, яка впродовж п'яти діб, без сну, була за кермом, поки ми не дісталися кордону (страшну цю дорогу я потім намалював), оцінивши мій реактивний стан, вирушили зі мною до крамниці художніх матеріалів «Koh-i-Noor», де я набрав усього потрібного (а мої друзі сплатили, бо грошей у мене не було): паперу, фломастерів, грифелів.

Спочатку я вирішив, що малювання моє буде чорно-білим, але згодом придбав ще фломастери сині та жовті – кольори нашого прапора.

Пачка чорного паперу формату А4 містила 100 аркушів, і дивна, страшна думка, яку я гнав від себе, полонила мене: поки не заповню їх усі, не повернуся додому.

Першими малюнками серії, яка ще не мала назви, були автопортрети, а також Дон Кіхот і Санчо Панса – моя улюблена тема. Утім, цього разу герої Сервантеса були намальовані жовтим і синім фломастерами та з українським прапором, прикріпленим до донкіхотівського списа.

Українські Дон Кіхот та Санчо Панса. Потім були Менора, присвячена зруйнованому Бабиному Яру, та Зірка Давида з Тризубом у ній: «остаточне вирішення українського питання».

І ангели – Ангел ЗСУ, ангел ППО, які, зрештою, повернули мене додому до Києва. Це не метафора, так вийшло. І любов до країни, міста й тих, з ким розлучився на певний час, а здавалося, що назавжди. Колись розповім і про це.

Я намалював невеличку Шевченківську серію до дня народження Тараса Григоровича. Здається, саме тоді виникла й назва – «Дорожній щоденник». Або, можливо, це сталося вже в Празі, де ми, на шляху до Мюнхена, провели тиждень у майстерні мого старого друга художника Слави Ілляшенка. Там я малював білі смуги від літаків у небі, дерева з обрізаними гілками та Славчині портрети.

Сліди літаків я малював увесь час: мені здавалося, що всі вони летять додому, до Києва. Небо над Віслою, Прагою, Мюнхеном було мирним, але навіть там я відчував його ймовірну загрозливість.

Згодом я напишу про польську, чеську, німецьку душу. Вражають емпатія й співчуття, з яким нас зустріли ці люди, їхня постійна допомога й турбота – без пафосу й афектації. Брати й сестри.

Вікна мюнхенської квартири Ману – так її називають друзі – виходять на залізницю: я слухав шум потягів і думав, що будь-яка дорога веде додому. Вікна були моїми сумними друзями: крізь них я дивився на дорогу й небо.

Бертольд Брехт писав: «Що це за часи, де розмова про дерева є майже злочином, бо в ній приховано мовчанку про звірства!». Натомість, гадаю,

й дерева можна намалювати так, що в них не буде мовчання про звірства. Така-от образотворча полеміка з улюбленим поетом.

У Мюнхені я ходив до музеїв, їх там чимало, та й для українців вхід був безкоштовний. Найбільше мене хвилювали ті картини, які викликали асоціацію з війною: битви, страсті Христові. Я, атеїст і єврей, почав малювати розп'яття, зняття з хреста, покладання у труну, бо немає у світовому мистецтві трагічнішої теми. Рембрандт, Боттічеллі, Рубенс і Альтдорфер допомагали мені. Удома я називав такі картинки «штудіями».

Навіть музеї Єгипетського мистецтва та Античної скульптури нагадували мені про війну – скульптури, хоч і понівечені часом і людьми, все-таки дійшли до нас.

Останньою у подорожньому щоденнику була серія про воїнів античності. Статуї з відсутніми фрагментами, а найчастіше просто уламки скульптур, стояли у своїх тисячолітніх битвах на смерть.

Я думав не про античних героїв, а про героїв з «Азовсталі», про їхню боротьбу, про їхній подвиг і трагедію.

Перегорнуто останній аркуш щоденника. Я згортаю його з болем та вдячністю. Сподіваюся, що назавжди...

М. Вайсберг

Знати, що ти і далі лежиш за випаленою горою,
що до тебе так просто дістатись дорогою,
вивернутою, старою,
місто, в якому я виріс, життя, яке видавалося грою.

Але хто мене пустить тепер до твоїх околиць?
Хто стане дивитись на мене з-поза твоїх віконниць?
Що за радість вертатися в місто мертвих,
яка з цього користь?

Зраджений тобою, викинутий за твої межі,
відлучений від твоїх спальників та бульварів.
Громадяни твої одягають святкові одяжі,
земля під ногами здригається від ударів.

Але поки ще не видно великої тіні,
яка накриє твої вулиці й площі,
і я стою за випаленою горою, в сонячному
промінні,
і оплакую тебе, місто – ненависне, найдорожче.

Мабуть, я не єдиний, хто оплакує, мабуть.
У мене більше немає дому, у мене є лише пам'ять.
Але як вони б'ють із твоїх кварталів, чорт,
як вони валять.

Як їм добре спиться нині в моєму домі,
в місті, де всі імена відомі, всі адреси відомі.

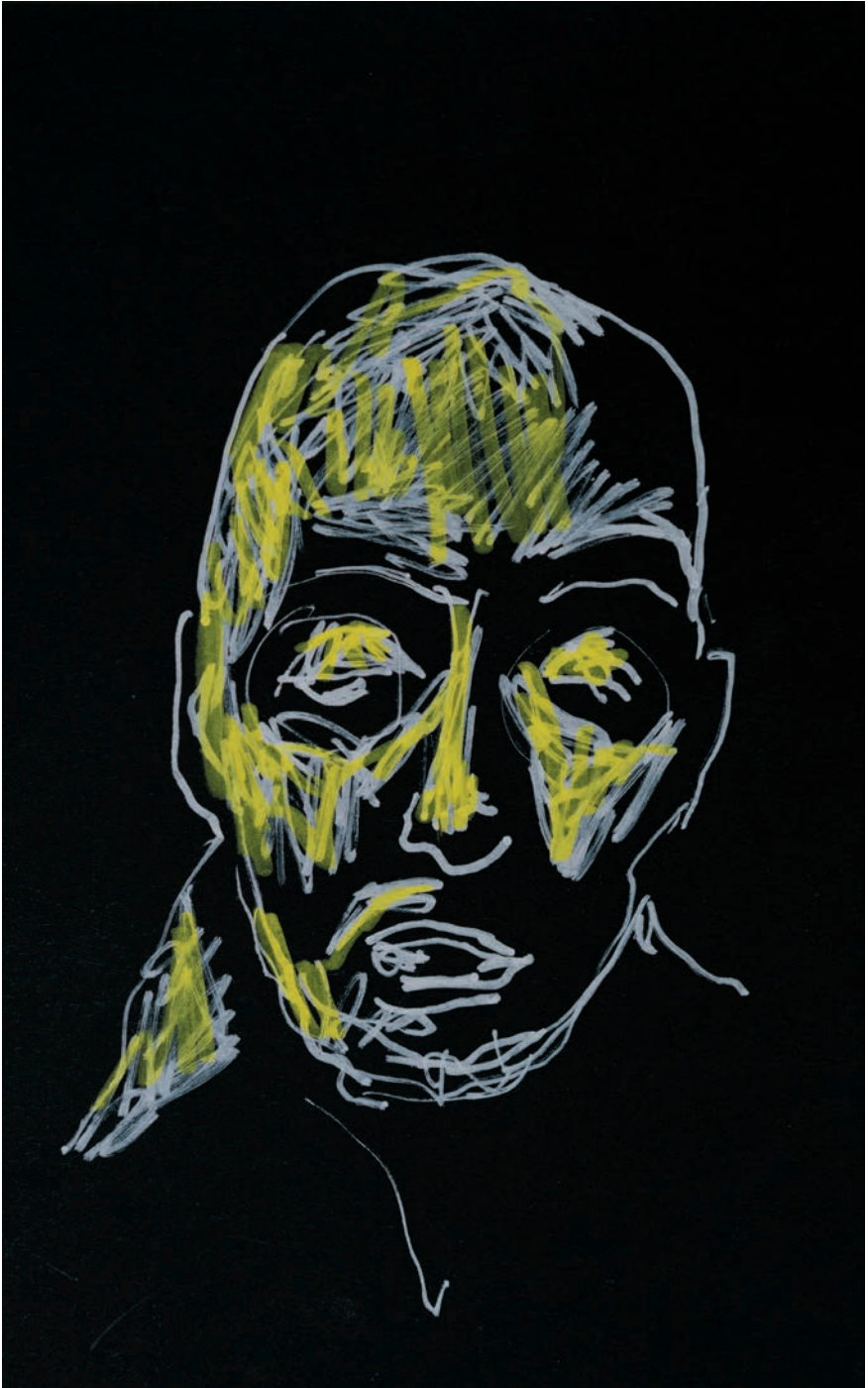
Коли ти, господи, дивишся в дзеркало,
що ти бачиш в своїй подобі?

Горе тобі, місто всіма забутих.
Горе твоїм жінкам, яким народжувати серед
погрому.

Місто зради, місто розпачу, місто отрути.
Горе всім, хто не повернеться до власного дому.

Тихі години липневого надвечір'я.
Золоті зірки серед листя густого.
Знати, що чорний дощ затопить твої подвір'я.
Знати, що він не омине нікого.

С. Жадан

01. 03. 2022

21 лютого я планував летіти до Варшави. Відмінив, відклав, бо відчував, ні, був впевнений, але не впускав у свідомість думки, що буде війна. Казав собі: потрібно жити тим життям, яким звик, не можна очікувати кінець світу. Війна буде тільки під Маріуполем, ні, під Маріуполем та Каховкою, ні, ще на лінії розмежування з терористичними псевдодержавами, які визнав Путін. Однак розглядав карту півночі Харківської та Київської областей і думав, чи вистачає нам там озброєнь та захисників...

Я здав квитки в останню мить.

22 лютого попередив близьких про шанси війни саме на цьому тижні.

23 лютого ввечері спілкувався із самооборонцями Києва в кав'ярні – вони тримали зброю вже при собі і були впевненими, що все відбудеться саме тут.

Відповів на всі робочі листи, які мав у поштової скриньці. Легаючи спати, залишив гучний звук на телефоні...

Перші дні війни злились в один чорний день. Жахливі обстріли першої ночі. Невпевненість, що буде далі. Але впевненість у ЗСУ. З першого дня. Танкові колони на півдні та на півночі. Новини про їхнє спалення. Звернення Президента. Страшні кадри в телеграм-каналах. Повідомлення друзів з північного кордону. Надія. Весь час – саме надія.

Не всі союзники – наші друзі. Хтось до останнього мав надію на нашу поразку. Хтось визнав нас сильними, хтось побачив в нас переможців і підтримав.

Зараз з нами – акції, зброя, світові зірки, суспільна думка демократичних країн. Але воює

тільки Україна. Із сильним, підступним, безкомпромісним ворогом...

Не я доїхав до Варшави – це зробив Матвій Вайсберг у перші дні березня.

Пачка чорного паперу з Варшавського вокзалу – це і є наша книга.

Чорний папір у чорні дні в руках світлої людини. Втім творчість не буває чорна. Вона завжди світла, навіть на чорному. І вона теж дає надію. Іноді – надію на щастя. Іноді – на життя. Життя близьких. Життя країни. А іноді – на покарання злодіїв.

Творчість дає змогу згадати ті чорні дні. Згадати не тільки страх. Не тільки власну слабкість. А й поступове розуміння того, що ворог слабкий.

Усе це було в історії. Найгірші тирані вмиралі у страшних муках. Держави завойовників падали, як карткові будиночки від випадкових подій.

Наші воїни впевнені у собі.

Ми в них – теж.

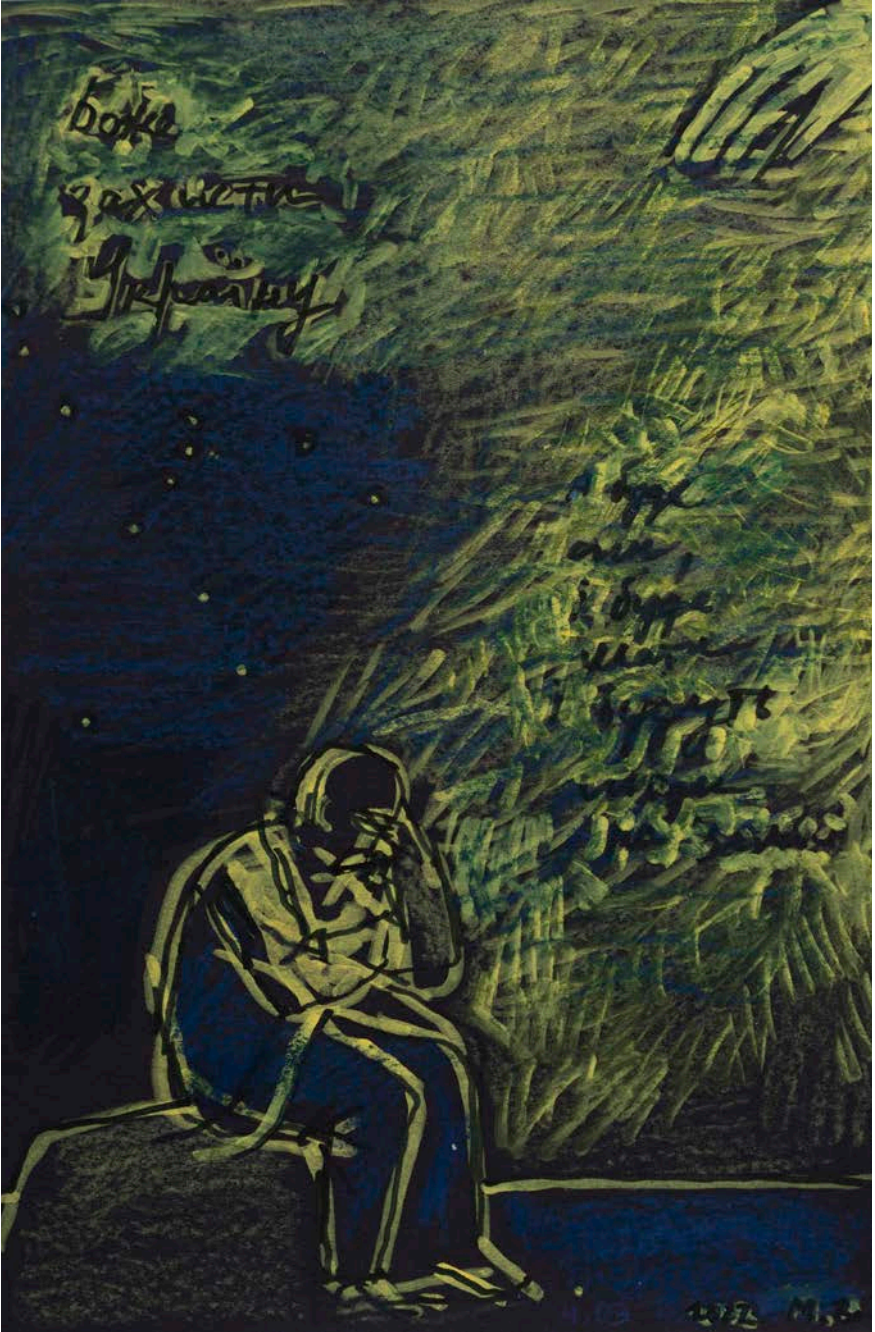
О. Красовицький

03. 03. 2022

03.03.2022

04. 03. 2022 Боже, захисти Україну!

30. 03. 2022

Пошуковик

Довго її розшукував. Номер вона змінила,
з міста втекла, соціальними мережами
не користувалась. Через знайомих знайти
не вдалося, через церкву теж.

А потім сама написала, про справи,
про переїзд, про нові обставини, про звикання.

Розповіла про брата, думаю, заради цього й писала –
щоби розповісти про брата, про його смерть.

Мабуть, зверталась із цим не лише до мене,
принаймні –

не до мене першого. Надто вже спокійно
писала. Їх накрили, писала, всіх разом, одним
залпом. Потім наші повернулись, хотіли
забрати загиблих. Вірніше – те, що від них
лишилось. Найтяжче було з ногами. В кожного
має бути по дві ноги. Вони їх так і складали –
щоби в кожного було по дві ноги, бажано –
одного розміру.

Брат займався музикою. Мав хорошу гітару.

В нього її постійно позичали.

Ось що з нею тепер робити? – питала вона. –
Я брала, пробувала грати, порізала пальці з незвички.

Дуже боліло. Досі не заживає.

310322

M. B. ...

31. 03. 2022

